

Ne visi erklių įsigiurbimai yra vienodi

Susipažinkite su erkinio encefalito
ir Laimo ligos skirtumais

 Pfizer

Ivadas

Erkės – tai 0,5–15 mm dydžio parazitai, kurie veisiasi pievose, soduose, parkuose ir miškuose^{1,2}. Jei erkės nešioja erkinio encefalito ir Laimo ligos sukėlėjus, įsisiurbusios gali perduoti infekcijas žmogui¹.

Nors abi ligos – erkinis encefalitas ir Laimo liga – gali būti perduodamos žmogui per erkės įsisiurbimą, šių ligų sukėlėjai, simptomai ir gydymas skiriasi iš esmės.

Erkės įsisiurbimas gali likti nepastebėtas

Erkės įsisiurbia į šeiminkų – gyvūnų ir žmonių – odos paviršių ir maitinasi jų krauju. Tokiu būdu erkių nešiojami užkrečiamųjų ligų sukėlėjai gali būti perduodami šeiminkams¹. Įsisiurbimas paprastai būna neskausmingas³. Laikas, per kurį įsisiurbusios erkės perduoda erkinio encefalito ir Laimo ligos sukėlėjus žmogui, yra skirtingas^{4,5}.

Erkinis encefalitas

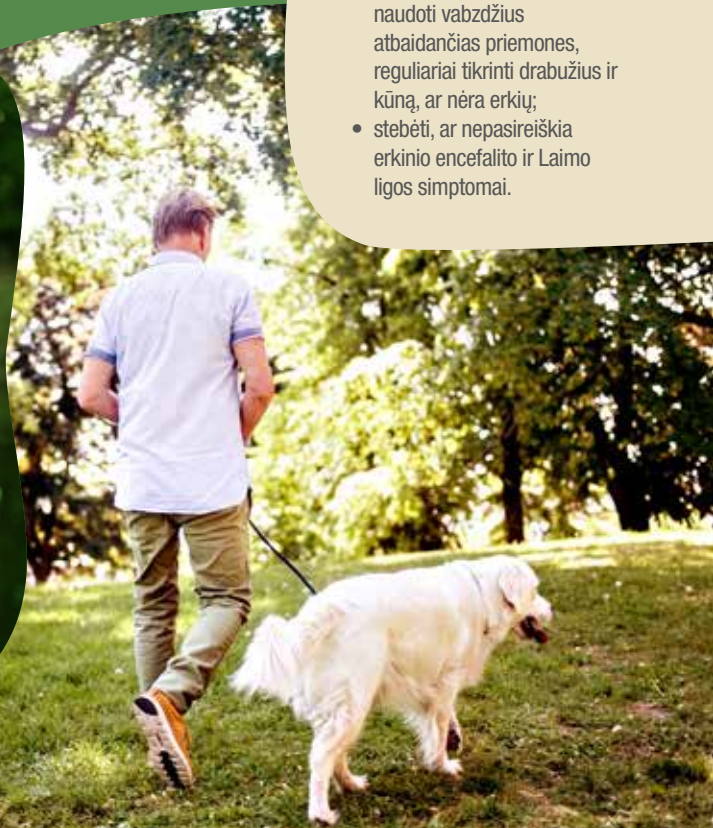
- Erkė perduoda erkinio encefalito virusą žmonėms praėjus vos **kelioms minutėms** po įsisiurbimo⁶.
- Ankstyvieji erkinio encefalito simptomai dažnai nepasireiškia visai, rečiau primena lengvą gripą^{6,14}.

Laimo liga

- Laimo ligos sukėlėjui perduoti reikia, kad erkė būtų įsisiurbusi **36–48 valandas**⁴.
- Dažniausiai pirmas ligos simptomas būna specifinis Laimo ligai bėrimas, vadinamas migruojančia eritema⁷.

Erkės įsisiurbimas gali likti nepastebėtas. Todėl svarbu¹⁴:

- vengti erkių įsisiurbimo: rengtis šviesiais drabužiais, naudoti vabzdžius atbaidančias priemones, reguliariai tikrinti drabužius ir kūną, ar nėra erkių;
- stebėti, ar nepasireiškia erkinio encefalito ir Laimo ligos simptomai.

Erkinių encefalitą sukelia virusas, o Laimo ligą – bakterija

Nors abiejų ligų sukėlėjus platina erkės, erkinis encefalitas yra virusinė infekcija, o Laimo liga – bakterinė^{5, 8}. Virusų ir bakterijų poveikis žmogaus kūnui skirtingas.

Erkinis encefalitas

Virusai

- Virusai gali augti ir daugintis tik gyvose ląstelėse⁹. Virusai okupuoja normalias žmogaus ląsteles ir naudojami jomis į save panašioms virusams gaminti¹⁰.
- Kaip ir daugumai virusinių infekcijų, erkiniam encefalitui gydyti vaistų nėra¹¹. Egzistuoja tik priemonės, kuriomis galima palengvinti ligos simptomus¹⁰.

Priešingai nei Laimo liga, erkinis encefalitas negali būti gydomas antibiotikais. Nėra jokie gydymo, kuris nugalėtų patį erkinio encefalito virusą¹¹.

Laimo liga

Bakterijos

- Bakterijos gali egzistuoti kaip nepriklausomi mikroorganizmai arba kaip parazitai, kuriems reikalingas kitas organizmas, kad išgyventų¹².
- Laimo liga paprastai gydoma antibiotikais¹³. Esant ypač sunkiems simptomams, gali būti skirtas gydymas į veną leidžiamais antibiotikais¹³.

Erkinio encefalito ir Laimo ligos simptomai skiriasi

Skirtingai nuo bėrimo aplink įsisiurbimą, kuris įspėja apie Laimo ligą¹³, nebūna jokių ankstyvų matomų požymių ant odos, pranešančių apie erkinio encefalito infekciją⁶.

- Erkinio encefalito diagnozė paprastai patvirtinama kraujo tyrimu, nustatant specifinius antikūnus prieš erkinio encefalito virusą kraujyje⁶.

Vidutiniškai

1 iš 3

erkinio encefalito virusu užsikrėtusių žmonių išsivystys encefalito simptomai².

1 iš 3

erkinio encefalitu persirgusių žmonių kentės nuo ilgalaikių komplikacijų².

Erkinis encefalitas

Ligos eiga dažniausiai būna dvifazė¹⁵.

1 fazė:

- Į gripą panašūs simptomai trunka 2–10 dienų: karščiavimas, nuovargis, galvos ir kūno skausmas¹⁵.
- Vėliau 1–21 dieną nebūna jokių simptomų¹⁵.

2 fazė:

- Smegenų, o dažnai kartu ir smegenų dangalų infekcija²: galvos skausmas ir svaigimas, pykinimas, vėmimas, sąmonės, kalbos ir eisenos sutrikimai, traukuliai¹¹. Karščiavimas būna 1–2 °C didesnis nei pirmoje fazėje¹¹.

Laimo liga

Ankstyvieji simptomai:

- Apskritas, raudonas odos bėrimas su aiškia centrine zona. Toks specifinis Laimo ligai bėrimas susiformuoja per 3–30 dienų po erkės įsisiurbimo ir vadinamas migruojančia eritema¹³.
- Taip pat galima į gripą panašūs simptomai¹³.

Vėlyvieji simptomai:

- Jeigu Laimo liga negydoma arba gydoma pavėluotai, praėjus savaitėms, mėnesiams ir netgi metams gali pasireikšti sunkios nervų sistemos, širdies ir sąnarių komplikacijos^{7, 13}.

Erkinis encefalitas – tai sunki liga, kuriai gydyti vaistų nėra¹¹. Efektyviausia apsauga nuo erkinio encefalito yra skiepai².

Erkinio encefalito ir Laimo ligos geografinis paplitimas skiriasi

Nors abiejų ligų sukėlėjus platina erkės, šių ligų geografinis paplitimas skiriasi^{15,16}.

Erkinis encefalitas

- Erkinio encefalito virusai yra plačiai paplitę nuo Vidurio Europos į rytus per Rusiją link Tolimųjų Rytų¹⁷.
- Egzistuoja trys pagrindiniai erkinio encefalito viruso potipiai: Europos, Sibiro ir Tolimųjų Rytų. Kiekvienas iš potipių dominuoja atitinkamame geografiniame regione¹⁸.
- Kasmet pranešama apie 5 000–12 000 erkinio encefalito atvejų Europoje². Tačiau manoma, kad tikrasis sergamumas erkinio encefalitu yra reikšmingai nepakankamai įvertinamas¹⁹.

Laimo liga

- Laimo ligos sukėlėjai erkėse aptinkami Šiaurės Amerikoje, Europoje ir Azijoje¹⁶.
- Yra trys skirtingos Laimo ligą sukeliančių *Borrelia* bakterijų rūšys: *Borrelia burgdorferi* – dažniausia sukėlėja Šiaurės Amerikoje, *Borrelia afzelii* ir *Borrelia garinii* – Europoje ir Azijoje¹⁶.
- Skaičiuojama, kad kiekvienais metais Europoje Laimo liga suseraga apie 65 000 asmenų²⁰.

Lietuvoje registruojamas sergamumas Laimo liga yra vienas didžiausių²¹, o erkinio encefalitu – didžiausias Europos Sąjungoje²². Imkitės priemonių apsisaugoti, įskaitant skiepus nuo erkinio encefalito.

Erkinis encefalitas

Laimo liga

Abi ligos

Nuo erkių platinamų ligų galima apsisaugoti

Visiems žmonėms, kurie dirba arba užsiima įvairia veikla lauke erkių platinamų užkrečiamųjų ligų geografiniuose regionuose, gresia erkių įsisiurbimo, o todėl ir per erkių įsisiurbimą perduodamų ligų pavojus^{1,2}.

Bendros apsaugos priemonės nuo erkinio encefalito ir Laimo ligos yra tos pačios. Jei tik įmanoma, jūs turėtumėte^{3,14}:

Vengti miško vietovių nuo pavasario iki vėlyvo rudens

Rengtis šviesiais kuo labiau kūną dengiančiais drabužiais

Naudoti efektyvius repelentus*

Reguliariai tikrinti drabužius ir kūną, ar nėra erkių

Efektyviausia apsauga nuo erkinio encefalito yra skiepai²

Pasaulio sveikatos organizacija – (PSO) rekomenduoja skiepytis nuo erkinio encefalito visų amžiaus grupių asmenims, įskaitant vaikus, gyvenantiems geografiniuose regionuose, kuriuose sergamumas erkinio encefalitu yra ≥ 5 atvejai / 100 000 gyventojų²³. Lietuvos Respublikoje 2020 m. sergamumas erkinio encefalitu buvo 23,9/100 000 gyventojų²⁴, t.y. daugiau nei keturis kartus viršijo sergamumo rodiklį, kuriam esant rekomenduojam skiepytis visiems tos šalies gyventojams²³.

Jei pastebėjote ligos požymius per 28 dienas nuo erkės įsisiurbimo – kreipkitės į sveikatos priežiūros specialistus¹⁴.

* Vabzdžių atbaidančios cheminės priemonės.

TICO vac

VAKCINA NUO ERKINIO ENCEFALITO

TicoVac 0,25 ml ir TicoVac 0,5 ml injekcinė suspensija užpildytame švirkšte
VAKCINA NUO ERKINIO ENCEFALITO (viso viruso, inaktyvuota)

FARMACINĖ FORMA: injekcinė suspensija užpildytame švirkšte. TIKSLINĖ GYVENTOJŲ GRUPĖ, KURIAI SKIRIAMA VAKCINA: vaikams nuo 1 metų amžiaus ir suaugusiems. TERAPINĖS INDIKACIJOS: aktyviai (profilaktinei) imunizacijai nuo erkinio encefalito. KONTRAINDIKACIJOS. Padidėjęs jautrumas veikliajai ar bet kuriai pagalbinei vakcinos medžiagai, formaldehidui, protamino sulfatui, antibiotikams neomicinui ir gentamicinui, kiaušiniui ir vištos baltymams. Skiepijimą reikėtų atidėti, jei asmuo serga vidutinio sunkumo ar sunkia ūmine liga. SPECIALŪS ĮSPĖJIMAI IR ATSARGUMO PRIEMONĖS. Būtinai pasakykite gydytojui prieš Jūs paskiepijant, jeigu: turite kraujavimo sutrikimų arba lengvai atsiranda kraujosruvų, sergate autoimunine liga (pavyzdžiui, reumatoidiniu artritu arba išsėtine skleroze), Jūsų imuninė sistema nusilpusi (Jūsų organizmas neatsparus infekcijoms), Jūsų kūne pasigamina nepakankamai antikūnų, vartojate bet kokius priešvėžinius vaistus, vartojate vaistus, vadinamus kortikosteroidais (kurie skiriami uždegimui mažinti), sergate kokia nors smegenų liga, turite neurologinių sutrikimų arba Jums būna traukulių. Jeigu yra bet kuri iš aukščiau nurodytų aplinkybių, vakcina gali Jums netikti. Priešingu atveju gydytojas gali Jūs arba Jūsų vaiką paskiepyti. Po vakcinacijos gydytojas gali paskirti paprastą kraujo tyrimą, kad nustatytų, ar vakcinosis poveikis pakankamas. ŠALUTINIS POVEIKIS. Labai dažnai pasireiškė skausmas dūrio vietoje. Vaikams nuo 1 iki 15 metų amžiaus dažnai pasireiškė: galvos skausmai, patinimas, sukietėjimas ir paraudimas injekcijos vietoje, pykinimas ir vėmimas, apetito praradimas, nuovargis ar negalavimas, neramumas ir neramus miegas (mažiems vaikams), raumenų skausmai, karščiavimas; nedažnai: limfmazgių patinimas, pilvo skausmas, sąnarių skausmas, šaltkrėtis; retai: injekcijos vietos niežėjimas, neįprasti ar susilpnėję pojūčiai, pavyzdžiui dilgčiojimas arba sustingimas palei kelių nervų eiga, galvos sukimasis, galvos svaigimas, viduriavimas, virškinimo sutrikimai, dilgėlinė. 16 metų amžiaus ir vyresniems dažnai pasireiškė: galvos skausmas, pykinimas, raumenų ir sąnarių skausmai, nuovargis ir negalavimas; nedažnai: limfmazgių patinimas, vėmimas, karščiavimas, mėlynė injekcijos vietoje; retai: alerginės reakcijos, mieguistumas, pykinimas judant, viduriavimas, pilvo skausmas, injekcijos vietos paraudimas, audinių sukietėjimas, patinimas, niežėjimas, dilgčiojimas ir šilumos pojūtis. IMUNITETO SUSIDARYMO IR IŠLIKIMO TRUKMĖ, REVAKINACIJOS PERIODIŠKUMAS. Pagrindinis skiepijimo planas susideda iš trijų dozių. Pirmoji ir antroji suleidžiamos nuo 1 iki 3 mėn. intervalu. Po pirmųjų dviejų dozių susidaro pakankama apsauga esant erkių aktyvumo sezonui. Trečioji dozė skiriama praėjus 5–12 mėn. po antrosios. Tikėtina, po jos apsauga trunka mažiausiai 3 metus. Pirmoji palaikomoji dozė skiriama praėjus 3 metams po trečiosios. Kitos palaikomosios dozės skiriamos: asmenims iki 60 metų kas 5 metus, vyresniems kaip 60 metų – kas 3 metus. Teksto peržiūros data 2021 08 01

Dėl informacijos apie skiepus prašome kreiptis į sveikatos priežiūros įstaigą.

Jeigu įtariate, kad Jums pasireiškė šalutinis poveikis, apie jį praneškite savo gydytojui, vaistininkui ar Valstybinei vaistų kontrolės tarnybai prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos el. paštu NepageidaujamaR@wkt.lt arba kitais būdais, kaip nurodyta jos interneto svetainėje www.wkt.lt.

Skiepijimo programos leidimo nr. LG-19

erkes.lt

PASISKIEPYTI GALITE GYDYMŲ ĮSTAIGOSE IR VAISTINĖSE

1. European Centre for Disease Prevention and Control. Small bites, big problems. Tick-borne diseases. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/small-bites-big-problems-tick-borne-diseases-europe>
2. World Health Organization Europe, European Centre for Disease Prevention and Control. Tick-borne encephalitis in Europe. http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0010/246169/Fact-sheet-Tick-borne-encephalitis-Eng.pdf
3. European Centre for Disease Prevention and Control. Key messages about tick-borne encephalitis and tick-borne diseases. <https://www.ecdc.europa.eu/en/tick-borne-encephalitis/facts/key-messages>
4. Centers for Disease Control and Prevention. Lyme Disease: Transmission. <https://www.cdc.gov/lyme/transmission/index.html>
5. Lindquist L, et al. Tick-borne encephalitis. *Lancet* 2008; 371:1861-71
6. Kollaritsch H, et al. Vaccines and vaccination against tick-borne encephalitis. *Expert Rev Vaccines*. 2012;11(9):1103-19
7. European Centre for Disease Prevention and Control. Factsheet about Borreliosis. <https://www.ecdc.europa.eu/en/borreliosis/factsheet>
8. Global Lyme Alliance. About Lyme. <https://globallymealliance.org/about-lyme/>
9. MedicineNet. Definition of a virus. <https://www.medicinenet.com/script/main/art.asp?articlekey=5997>
10. MedlinePlus. Viral Infections. <https://medlineplus.gov/viralinfections.html>
11. Kaiser R. Tick-borne encephalitis. *Infect Dis Clin North Am*. 2008;22(3):561-75.
12. MedicineNet. Bacteria. <https://www.medicinenet.com/script/main/art.asp?articlekey=13954>
13. NHS. Lyme Disease. <https://www.nhs.uk/conditions/lyme-disease/>
14. Travel Health Pro. Diseases in brief. Tick-borne encephalitis. <https://travelhealthpro.org.uk/disease/173/tick-borne-encephalitis>
15. Lindquist L, et al. Tick-borne encephalitis. *Lancet* 2008; 371:1861-71
16. International Association for Medical Assistance to Travelers (IAMAT). Lyme disease. <https://www.iamat.org/risks/lyme-disease>
17. European Centre for Disease Prevention and Control. Annual epidemiological report 2014 – emerging and vector-borne diseases. Stockholm: ECDC; 2014
18. Adeshin RV, et al. Complete Genome Sequences of Four European Subtype Strains of Tick-Borne Encephalitis Virus from Eastern Siberia, Russia. *Genome Announc*. 2015; 3(3). pii: e00609-15
19. Dobler G, et al. Tick-borne encephalitis (TBE) – The Book. <https://id-ea.org/tbe/>
20. Rizzoli, A, et al. Lyme borreliosis in Europe. *Eurosurveillance*. 2011;16(27):1-8
21. Sergamumo užkrečiamosiomis ligomis Lietuvoje 2019 m. apžvalga. Sergamumo erkių platinamomis ligomis 2019 m. apžvalga. http://www.ulac.lt/uploads/downloads/leidiniai/2020/Apzvalga_2019_web2.pdf
22. European Centre for Disease Prevention and Control. Tick-borne encephalitis. In: ECDC. Annual epidemiological report for 2019. Stockholm: ECDC; 2021
23. World Health Organization. *Wkly Epidemiol Rec*. 2011; 86(24):241-256
24. Lietuvos gyventojų sveikata ir sveikatos priežiūros įstaigų veikla 2020, prieinama <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=37702>